Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0824U003481

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 06-12-2024

Статус: Захищена

Реквізити наказу МОН / наказу закладу:

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Ментинська Ірина Богданівна

2. Mentynska Iryna B

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Вид дисертації: доктор філософії

Аспірантура/Докторантура: ні

Шифр наукової спеціальності: 035

Назва наукової спеціальності: Філологія

Галузь / галузі знань: гуманітарні науки

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: Доктор філософії з галузі 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія

Дата захисту: 10-12-2024

Спеціальність за освітою: українська мова і література та російська мова та література

Місце роботи здобувача:

Код за ЄДРПОУ:

Місцезнаходження:

Форма власності:

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): PhD 7117

Повне найменування юридичної особи: Національний університет "Львівська політехніка"

Код за ЄДРПОУ: 02071010

Місцезнаходження: вул. Степана Бандери, буд. 12, Львів, 79013, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Національний університет "Львівська політехніка"

Код за ЄДРПОУ: 02071010

Місцезнаходження: вул. Степана Бандери, буд. 12, Львів, 79013, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 16.21.47.13

Тема дисертації:

1. «Українська комп'ютерна термінологія: формування, системна організація, вектори розвитку»
2. "Ukrainian computer terminology: formation, system organization, development vectors"

Реферат/анотація:

1. У першому розділі простежено формування сучасного розуміння поняття «термін» як одиниці терміносистеми та окреслено становлення українського комп'ютерного терміна в контексті розвитку термінознавства й інформаційних технологій. Визначено, що комп'ютерний термін – це мовний знак (слово, словосполука, сполучення слова чи словосполуки з певними символами), що вказує на поняття комп'ютерної галузі знання, має чітке означення та ознаки системности, є елементом комп'ютерної терміносистеми, слугує для комунікативних потреб. Українська комп'ютерна термінологія утверджується разом із розвитком інформаційних технологій від початку XX століття. Виявлено чотири етапи формування та розвитку української комп'ютерної термінографії. 1 етап: 20-ті–30-ті роки XX століття – лексикографічні праці математичної, фізичної, технічної термінології стали підґрунтям для зародження української комп'ютерної термінографії, словотвірні моделі терміноодиниць, фіксованих у словниках, що базуються на питомо українських засадах, стали зразками для творення українських фахових термінів, якими послуговуються до цього часу. 2 етап – кризовий у становленні української термінології загалом, зокрема і

комп'ютерної термінографії, почався від 1933 року. Із 60-х років XX століття починається третій етап, коли відбувається певна систематизація комп'ютерної термінології. Простежено два вектори її розвитку: на базі російської термінології в радянській Україні та під значним впливом англійської термінології в діаспорі. «Енциклопедія кібернетики» (Київ, 1973) та словники української комп'ютерної термінології, створені в Канаді, є свідченням непростих умов розвитку української наукової мови, зокрема комп'ютерної, у радянський період. Від 90 х рр. XX століття розпочинається сучасний, четвертий етап упорядкування та стандартизації комп'ютерної термінології в незалежній Україні, на якому особливої популярности набуває комп'ютеризація словникової діяльности. У другому розділі здійснено аналіз 2500 термінів української комп'ютерної термінології на структурному та словотвірному рівнях, який засвідчив, що на сьогоднішньому етапі розвитку терміносистеми морфологічний спосіб словотвору продукує значну частку її одиниць. Найпоширенішим є суфіксальний спосіб, що використовує і питомі, і запозичені суфікси. Спостережено тенденцію до зростання арсеналу препозитивних терміноелементів, що, як видається, спричинить поступове природне відокремлення префіксоїдної моделі творення нових слів і її трансформацію в самостійний спосіб словотвору в межах морфологічного способу.Аналізуємо освоєння чужомовних запозик в українській комп'ютерній термінології на фонетичному, словотвірному, морфологічному та семантичному рівнях. Зауважуємо, що надмірне вживання термінів-запозик завуальовує зміст фахового мовлення, ускладнює його сприйняття. У третьому розділі проаналізовано закономірності та специфіку семантичної організації української комп'ютерної терміносистеми. Системно-структурна організація УКТ відбита в польовій моделі. Термінне макрополе «інформаційні технології» – це складна системно-структурна організація, елементами якої є сукупність понад 2500 термінів комп'ютерної галузі знання, пов'язаних семантично, тематично, поняттєво. Макрополе – це найбільше за обсягом поле, що містить терміни, значення яких об'єднує інтегральна сема «комп'ютер». У складі термінного макрополя виокремлюємо ядро; ядерну зону «професійна лексика і професійні жаргонізми», що містить тематичні групи й підгрупи, у межах яких виділяємо лексико-семантичні групи. У висновках узагальнено отримані результати наукового дослідження.

2. The first section traces the formation of the modern understanding of the concept of "term" as a unit of the terminological system and outlines the formation of the Ukrainian computer term in the context of the development of terminology and information technologies. It is determined that a computer term is a linguistic sign (word, phrase, combination of a word or phrase with certain symbols), which indicates the concept of the computer field of knowledge, has a clear definition and signs of systematicity, is an element of the computer terminological system, and serves communicative needs. Ukrainian computer terminology has been established along with the development of information technologies since the beginning of the 20th century. Four stages of the formation and development of Ukrainian computer terminology have been identified. Stage 1: 1920s–1930s – lexicographic works on mathematical, physical, and technical terminology became the basis for the emergence of Ukrainian computer terminology, word-formation models of terminological units fixed in dictionaries based on specifically Ukrainian principles became models for the creation of Ukrainian professional terms that are used to this day. Stage 2 – a crisis in the formation of Ukrainian terminology in general, and computer terminology in particular, began in 1933. The third stage begins in the 1960s, when a certain systematization of computer terminology occurs. Two vectors of its development have been traced: on the basis of Russian terminology in Soviet Ukraine and under the significant influence of English terminology in the diaspora. "Encyclopedia of Cybernetics" (Kyiv, 1973) and dictionaries of Ukrainian computer terminology, created in Canada, are evidence of the difficult conditions for the development of Ukrainian scientific language, in particular computer, in the Soviet period. From the 90s of the 20th century, the modern, fourth stage of systematization and standardization of computer terminology in independent Ukraine begins, in which computerization of dictionary activity becomes especially popular. In the second section, an analysis of 2,500 terms of Ukrainian computer terminology is carried out at the structural and word-formation levels, which showed that at the current stage of development of the terminological system, the morphological method of word formation produces a significant proportion of its units. The most common is the suffixal method, which uses both specific and borrowed suffixes. A tendency towards an increase in the arsenal of prepositive term elements has been observed, which, it seems, will cause a gradual

natural separation of the prefixoid model of creating new words and its transformation into an independent method of word formation within the morphological method. We analyze the development of foreign loanwords in Ukrainian computer terminology at the phonetic, word-formation, morphological and semantic levels. We note that the excessive use of loanwords obscures the content of professional speech, complicates its perception. The third section analyzes the patterns and specifics of the semantic organization of the Ukrainian computer term system. The systemic and structural organization of the UCT is reflected in the field model. The term macrofield "information technologies" is a complex systemic and structural organization, the elements of which are a set of more than 2500 terms of the computer field of knowledge, related semantically, thematically, conceptually. Macrofield is the largest field in terms of volume, containing terms whose meanings are united by the integral seme “computer”. As part of the term macrofield, we distinguish the core; the nuclear zone “professional vocabulary and professional jargonisms”, which contains thematic groups and subgroups, within which we distinguish lexical-semantic groups. The conclusions summarize the results of the scientific research.

Державний реєстраційний номер ДіР: 0122U000734

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Розвиток сучасних інформаційних, комунікаційних технологій, робототехніки

Підсумки дослідження: Теоретичне узагальнення і вирішення важливої наукової проблеми

Публікації:

- 1. Ментинська, І., Наконечна, Г. (2019). Ретермінологізація як спосіб укомплектування терміносистем (на матеріалі української комп’ютерної термінології). Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Філологічні науки». № 1 (17). 273–279.DOI: 10.32342/2523-4463-2019-0-16-29.
- 2. Ментинська, І. (2022). Сучасний стан та перспективи онлайн-лексикографії комп’ютерної галузі. Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія: Філологічні науки. № 2 (24). 201–213. DOI: 10.32342/2523-4463-2022-2-24-17
- 3. Ментинська, І. (2015). Синонімія в сучасній комп’ютерній термінології. Термінологічний вісник. Вип. 3 (2). 177–184
- 4. Ментинська, І. (2015). Співвідношення синонімів та варіантів у комп’ютерній термінології. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». № 791. Проблеми української термінології. 71–74
- 5. Ментинська, І. (2016). Структурно-словотвірні особливості сучасної комп’ютерної термінології. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». № 842. Проблеми української термінології. 86–91
- 6. Ментинська, І., Наконечна, Г. (2016). Унормування галузевої терміносистеми як один з аспектів культури мовлення в науковому дискурсі (на матеріалі сучасної комп’ютерної термінології). Український смисл: науковий збірник. 78–87.
- 7. Ментинська, І., Наконечна, Г. (2017). Віддієслівні терміни-іменники в українській комп’ютерній термінології. Український смисл: науковий збірник. 78–87.
- 8. Ментинська, І., Наконечна, Г. (2017). Віддієслівні прикметники в комп’ютерній термінології. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». № 869. Проблеми української термінології. 68–71.
- 9. Ментинська, І., Наконечна, Г. (2018). Комп’ютерний термін як одиниця терміносистеми: ступінь відповідності вимогам. Український смисл: науковий збірник. 23–31.
- 9. Ментинська, І., Наконечна, Г. (2018). Комп’ютерний термін як одиниця терміносистеми: ступінь відповідності вимогам. Український смисл: науковий збірник. 23–31.

- 10. Ментинська, І. (2018). Сучасні тенденції термінознавчих досліджень (на матеріалі комп'ютерної термінології). Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика». Випуск 31. 33–38.
- 11. Ментинська, І., Наконечна, Г. (2018). Становлення української комп'ютерної термінології: лексикографічний аспект. Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Філологічні науки». № 2. 273–279. DOI: 10.32342/2523-4463-2018-2-16-24.
- 12. Ментинська, І. (2020). Запозичення як продуктивний спосіб поповнення української комп'ютерної термінології. Вісник Запорізького національного університету: Збірник наукових праць. Філологічні науки. № 1. Ч. І. 178–185. DOI https://doi.org/10.26661/2414-9594-2020-1-1-26.
- 13. Ментинська, І. (2020). Тематична та лексико-семантична класифікація українських комп'ютерних термінів. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. Том 31 (70) № 2. 26–31. DOI https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.2-1/05
- 14. Ментинська, І. Б. (2021). Структура термінного поля української комп'ютерної терміносистеми. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. Т. 32 (71) № 3, Ч. 1. 39–43. DOI https://doi.org/10.32838/2710-4656/2021.3-1/07.
- 15. Ментинська, І. Б. (2021). Антонімні відношення в українській комп'ютерній терміносистемі. Закарпатські філологічні студії. Вип. 17. Т. 1. 39–43. DOI: https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2021.17–1.8.
- 16. Ментинська, І. Б. (2021). Явище полісемії у системі українських комп'ютерних термінів. Закарпатські філологічні студії. Вип. 18. 51–56. DOI: https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2021.18.8.
- 17. Ментинська, І. Б. (2022). Особливості омонімії в українській комп'ютерній терміносистемі. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. Т. 33 (72). Ч. 3. 53–57. DOI: https://doi.org/10.32838/2710-4656/2022.3/10.
- 18. Ментинська, І. Б. (2022). Міжмовна омонімія як об'єкт термінологічного дослідження. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. Т. 33 (72), № 4. Ч. 1. 34–39. DOI: https://doi.org/10.32782/2710-4656/2022.4.1/07
- 19. Ментинська, І. Б. (2023). Аналітичний спосіб творення комп'ютерних термінів як тип термінологічної номінації. Закарпатські філологічні студії. Вип. 29. Т. 1. 83–89. DOI: https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2023.29.1.14.
- 20. Ментинська, І. Б. (2023). Етапи становлення комп'ютерної термінології на тлі розвитку інформаційних технологій в Україні. Теорія і практика викладання української мови як іноземної. Вип. 17. 181–190. DOI: http://dx.doi.org/10.30970/ufl.2023.17.3927
- 21. Mentynska, I. (2022). Родо-видові відношення комп'ютерної терміносистеми. Wrocławska Ukrainistyka. Lingua – Litterae – Sermo: Monografia. Wroclaw. 191–201.

Наукова (науково-технічна) продукція: методичні документи; словник

Соціально-економічна спрямованість: практичне значення, одержаних результатів, полягає в тому, що їх можна застосувати в навчальній роботі під час викладання курсів «українська мова (за професійним спрямуванням)», «основи термінознавства» для студентів комп'ютерних спеціальностей, навчальних курсів з перекладознавства; у навчально-методичній роботі для створення профільних підручників і навчальних посібників; у лексикографічній практиці для створення різних типів словників; у науковій роботі з метою внормування та стандартизації української комп'ютерної терміносистеми, а також у роботі перекладознавців-теоретиків і перекладачів-практиків.

Охоронні документи на ОПІВ:

Впровадження результатів дисертації: Планується до впровадження

Зв'язок з науковими темами:

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Куньч Зоряна Йосипівна

2. Zoryana Y. Kunch

Кваліфікація: к. філол. н., доц., 10.02.01

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-8924-7274

Додаткова інформація: Scopus Author ID: 57200316529; https://scholar.google.com/citations?hl=zh-CN&user=UjMkJo8AAAAJ

Повне найменування юридичної особи: Національний університет "Львівська політехніка"

Код за ЄДРПОУ: 02071010

Місцезнаходження: вул. Степана Бандери, буд. 12, Львів, 79013, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Фецко Іванна Михайлівна

2. Ivanna M. Fetsko

Кваліфікація: к. філол. н., доц., 10.02.01

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Львівський національний університет імені Івана Франка

Код за ЄДРПОУ: 02070987

Місцезнаходження: вул. Університетська, буд. 1, Львів, 79000, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Нікуліна Неля Василівна

2. Nelya V. Nikulina

Кваліфікація: к. філол. н., доц., 10.02.01

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Код за ЄДРПОУ: 02071168

Місцезнаходження: вул. Ярослава Мудрого, буд. 25, Харків, Харківський р-н., 61025, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Рецензенти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Дружбяк Світлана Володимирівна
2. Svitlana V. Druzhbyak

Кваліфікація: к. філол. н., доц., 10.02.04

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Національний університет "Львівська політехніка"

Код за ЄДРПОУ: 02071010

Місцезнаходження: вул. Степана Бандери, буд. 12, Львів, 79013, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Комова Марія Василівна
2. Mariia Komova

Кваліфікація: д. соц. ком., професор, 27.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Національний університет "Львівська політехніка"

Код за ЄДРПОУ: 02071010

Місцезнаходження: вул. Степана Бандери, буд. 12, Львів, 79013, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VIII. Заключні відомості

Власне Прізвище Ім'я По-батькові голови ради	Левченко Олена Петрівна
Власне Прізвище Ім'я По-батькові головуючого на засіданні	Левченко Олена Петрівна
Відповідальний за підготовку облікових документів	Журавчак Любов Михайлівна
Реєстратор	УкрІНТЕІ
Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є відповідальним за реєстрацію наукової діяльності	Юрченко Тетяна Анатоліївна